THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

נאָך א געפאר פאַר דער עקזיסטענץ פונ'ם קליינעם קרעמער

די שווערע לאַנע פונ'ם קליינעם קרעמער (מיר ריידן דאָ הויפּטזאַכלאַך וועגן דעם שפּייז־קרעמער, דעם "גראָסער"), איז אַלגעמיין באַקאַנט. ער ליידעט שווער פון דער קאָנקורענץ פון די דעפּאַרטמענטס און טשיין סטאָרס, און אין אַזאַ שטאָט ווי ווינניפּעג וואָלטן די מייסטע קליינע קרעמער געמוזט פאַרמאַכן זייערע מיר־ן, ווען זיי האָבן ניט די אונטאָגס, ווען זיי קאָנען אַכיסל אָפּכאַפּן דעם אָטעם פון דער קאָנקורענץ פון די גרויסע סטאָרס, וועלכע זיינען דאָן פאַרמאַכט.

"קליינע קרעמל אויפ'ן ראָג" דינט אָבער נאָך איצט אויך א גוצלאַכן צוועק. זי גיט דער שכנות'שאַפט די באַדיינונג, וועלכע זיי קאָנען ניט קריגן אין די גרויסע. אומפערזענלאַכע געשעפטן, און פאַרזאָרגט א פאַמיליע אין א גוט מיט אַביסל קרעדיט. די קליינע קרעמער זיינען דערצו בירגער פון שטאָט, וואָס העלפן אויסהאַלטן די גיזעלשאַפטלאַכע אינסטיטוציעס, און עס וואָלט געווען א גיזעלשאַפטלאַכער פאַרלוסט ווען זיי זאָלן אַרויסגעשטויסן זערן פון זייערע באַשעפטיקונגען און פאַרגרעסערן די רייען פון די אַרבעטסלאָזע.

די "טשיין סטאָרס", גלויבן איינציקע, האָבן געבראַכט ביליקערע פּרייזן אויף שפּייז פּראָדוקטן. דער אמת איז, אַז, אויסער די איינציקע "ספּעשלס" וואָס זיי גיבן, זיינען זייערע פּרייזן אין דורכשניט ניט נידעריקער און אפילו נאָך העכער ווי ביי דעם קליינעם קרעמער. און זייער פּרייזן וועלן נאָך פיל געהעכערט ווערן, ווען זיי וועלן זיך באַפרייען פון דעם קליינעם קרעמער. עס פירט, איינגנטלאַך, צו א שפּייז טראַסט, צו דער קאָנצענטראַציע פונ'ם שפּייז געשעפט אין געציילטע הענט. — און ערשט דאַן וועט דאָס פּובליקום דערפילן דעם טעם פון הויכע פּרייזן.

דאָס פּובליקום איז דערפאַר פאַראינטערעסירט אין דער עקזיסטענץ פונ'ם קליינעם קרעמער. אָבער דאָך קאָן דער קליינער קרעמער מער ווי סימפּאַטיע ניט דערוואַרטן פונ'ם פּובליקום, און ער דאַרף אַליין זיין דער ערשטער צו קעמפן פאַר זיין עקזיסטענץ.

איצט רוקט זיך א נייע געפאַר אויף דעם היגן קליינעם קרעמער. דער מיטוואָך "ביילאָ" פון לעצטן יאָר איז אָפּגעשאַפן געוואָרן צוליב געזעטזיש טעמס. און איצט ווערט געגרייט א נייער. די אידישע אַרבעטער אַלדערמען, גרעי און בלומבערג. האָבן אין שטאָט־ראַט געגעבן א דער נייער געזעץ וועגן א האַלבן טאָג רו זאָל זיך באַציען בלויז אויף די קראָמען, וואָס באַשעפטיקן אנגעשטעלטע, אָבער ניט אויף די וואָס אַרבעטן אַליין מיט זייערע פאַמיליעס.

איידער אָבער די שטאָט קאָן דורכפירן דעם געזעץ, מוז זי דערויף קריגן די דערלויבעניש פון דער לעגיסלאַטור. און אין דער קאָמיסיע פון דער לעגיסלאַטור איז דורכגעגאַנגען א פאַרשלאָג פון דזשאָן ט. העיז, אַז אָט דער פונקט, וואָס מאַכט אַן אויסנאַם פאַר'ן קליינעם קרעמער, זאָל אויסגעשטראָכן ווערן.

ווען די לעגיסלאַטור נעמט עס אַזוי אָן און דער סיטי קאָנסיל פירט דערנאָך דורך דעם "ביילאָ". וועט עס מיינען, אַז אויך דער קליינער קרעמער וועט מוזן פאַרמאַכן זיין סטאָר אויף א האַלבן טאָג יעדע וואָך (מיטוואָך אָדער שבת). וואָס וועט זיך שווער אָפּרופן אויף זיין קאַרגער פּרנסה.

אָבער דערמיט וועט עס זיכער ניט ענדיקן זיך. הינטער דעם אַלעמען שטייען די מעכטיקע טשיין סטאָרס, מיט זייערע גוט באַצאָלטע אַדווָאָקאַטן און מיט זייער שטאַרקן איינפלוס. און זיי וועלן ניט רוען, וואָו זיי וועלן ניט צווינגען דעם קליינעם קרעמער צו שליסן זיין קרעמל אויך אין די אונטאָגס און אין די זונטאָגס, וואָס וועט מאַכן א סוף צו די מייסטע קליינע קרעמלאַך אין שטאָט.

די קליינע קרעמער דאַרפן דערפאַר איצט צואיילן זיך צו רעטן די לאַנע, איידער עס שפּעט און דער פּראָיעקט ווערט א געזעץ. איי'ל דער די לעגיסלאַטור נעמט אָן דעם געזעץ־פּראָיעקט, ווי ער איז אַמעגדירט געוואָרן פון מר. העיז, דאַרפן זיי אויסאַיבן זייער איינפלוס אויף די מיטגלי־דער פון דער לעגיסלאַטור, אַז זיי זאָלן אָנגענען דעם פּראָיעקט ווי ער איז פאַרלאַנגט געוואָרן פונ'ם סיטי קאָונסיל. — מיט'ן אויסנאַם פאַר די קליינע קרעמער.

און די קליינע קרעמער קאָנען האָבן איינפלוס. ווען זיי ווייסן נאָר ווי עס אויסצונוצן און ווען זיי אַרבעטן פאַראייניקט. אויב זיי האָבן ניט די מיטלען פון די טשיין סטאָרס, קאָנען זיי אָבער מאַכן קלאָר א גיזעצנער אַרבעט. אַז זיי זאָלן אָנגענען דעם פּראָיעקט ווי ער איז געווען פאַרשטייער אין דער לעגיסלאַטור קאָנען גוט דערפילן די וואָג פון אָט די טויזנטער שטימען.

דער מיניסטער פון גיזעלשאַפטלאַכע אַרבעטן, מר. קלאָב, און דזשאָן קווין, פירער פון דער אַרבעטער גרופּע. האָבן אין דער קאָמיסיע געשטימט פאַר די אינטערעסן פון די קליינע קרעמער. עס דאַרף אין אויסגעדריקט ווערן אַנערקענונג און זיי דאַרפן געבעטן ווערן פאַרצוזעצן דעם קאַמף אין דער לעגיסלאַטור גופא. די איבעריקע פאַרשטייער פון ווינניפּעג דאַרפן אויך גלייך אויפגעקלערט ווערן ווען דער לאַנע.

די קליינע קרעמער קאָנען זיך נאָך ראַטעווען פון דער דראָענדיקער געפאַר, ווען זיי זאָלן האַנדלען שנעל, אַנטשיידן און פאַראייניקט. די סימ־פּאַטיע פונ'ם פּובליקום וועט זיין מיט זיי.

ערע זיין אָנדיינק!

פרעד דזש. דיקסאָן, — ווינניפּעג געדיינקט אים גוט און וועט האַלטן טייער זיין אָנדיינק.

דיקסאָן איז דאָ געווען דער פירער פון דער אַרבעטער פּאַרטיי. אָבער אין די אויגן פון זיינע מיטבירגער איז ער געווען מער ווי דאָס. ער איז גע־ווען "דער טשעמפּיאָן פון די אָרימע". דער קעמפער פאַר רעכט. דער מאַן וואָס איז געווען גרייט מקריב צו זיין אַלץ פאַר זיינע הויכע מענשלאַכע פּרינציפּן. און פריינט האָבן אים ליב געהאַט און שונאים האָבן פאַר אים דעם גרעסטן דרך־ארץ געהאַט.

מיט זיבן יאָר צוריק האָט דיקסאָן פּלוצלונג צוריקגעצויגן זיך פון זיין פיבערהאַפטער געזעלשאַפטלאַכער טעטיקייט. ער איז דאַן געווען בלויז 42 יאָר אַלט. און אין סאַמע גלאַנץ פון זיין קאַריערע און אויפ'ן העכסטן פונקט פון זיין פּאָפּולאַריטעט.

האָט מען דאַן געמוטמלט מיט פאַרדראָס. אַז ער איז "אָפּגעקויפט געוואָרן" פון א גרויסער פירמע פאַר א הויכן געהאַלט. אָבער נעענטערע מענשן האָבן געוואוסט די אורזאַך: אין אים האָט זיך שוין דאַן איינגעפרעסן די קראַנקהייט, וואָס האָט אים איצט פּריציטיק געטריבן אין קבר. דיקסאָן, וועלכער האָט אַזוי מוטיק תמיד געקעמפט פאַר זיינע מענשלאַכע פּרינציפּן, האָט זיי קיינמאָל קיינעם ניט פאַרקויפט. ער האָט פאַרלאָזן דאָס שלאַכט־פעלד ווען ער האָט דערפילט, אַז זיינע יאָרן זיינען געציילט . . .

כאָטש דער מלאך־המות איז פון דאַן אַן תמיד געשטאַנען פאַר זיינע אויגן, האָט ער אָבער ניט פאַרלאָרן זיין מענשלאַכן מוט. ער האָט אויף זיינע ליפּן תמיד געטראָגן דעם פריינטלאַכן שמייכל. וועלכן מיר אַלע געדיינקען אַזוי גוט.

דער פּריציטיקער מוט האָט אים צוגענומען, אָבער מיר, אַלע זיינע מיטבירגער, וועלן אים געדיינקען מיט דאַנקבאַרקייט און מיט אכטונג.

ערע זיין אָנדיינק!

ביי פאַרברענטע בריקן

פון דר. יצחק שפּירא

אין אַנפאַנג איז געווען לך לך. ניט בלויז די שאַרנווילינע קריסטלאַכע לע־גענדע האָט פאַרבונדן די אייביקייט פונם אירישן פאָלק מיטן אַטריבוט פון אומ־אויפהערלאַכער וואַנדערונג, אויך די פּרי־עסטע אידישע פאָלקס שאַפונג, די תנ"ך ליטעראַטור, האָט דעם דאָזיקן וואַנדער־מאָטיוו אַרויסגעפילט ווי א תמצית'דיקן שטריק פון אונזער היסטאָרישן גורל. שוין ביים ווינעלע פונ'ם אידישן פאָלק שטייט דער וואַנדערשטעקן.

* * *

לינט די וואַנדערונג־טענדענץ אין אונ־זער בלוט, אָדער איז זי בלויז א סעקונ־דערע דערשיינונג — א רעזולטאַט פון יענע ערשטע אידישע איינגעשאַפטן און שיקזאַלן, וואָס זיינען פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר אונזער באַזונדערקייט?

ווי ס'זאָל ניט זיין, זיכער איז, אַז אין דער וואַנדער קונסט, אין דער פע־איקייט צו לויפן איבער גרעניצן מיטן בלויזן שטעקן אין דער האַנט און דאַן איקייט געווען די השערה, אַז די ליקווידי־רונג פון דער אידישער וואַנדערונג שטעלט מיט זיך פאַר א געשיכטלאַכע כוונה — תחילה אין דער ריכטונג פונם אידישן פּראָבלעם. איז דאָך דער עמיגראַציע ענ־ין אין זיין איצטיקער נעשאַטלט פאַקטיש א רעזולטאַט פון די פּאָליטישע און עקאָ־נאָמישע קאָנוואָלסיעס ערב דעם אונ־טערגאַנג פון א צעפּוילטן וועלט־סדר און דירט דאָך דאָס דאָזיקע פּראָבלעם אין אַלגעמיין אין די אידישע וויריקלאַכ־קייט, אַן איינגאַרטיקע דערשיינונג אין דעם צייטלעכן — וועלכער האָט אַזוי ניט זיין גלייך אין דער גאַנצער אייגענאַרטיקע געשיכטע פון אונדערן אין ניי געלעבט אַזוי אומ־געצייטלט מאָל פאַקטיש געווען אונזערע אייגענאַרטיקע אין לעצטע רעזולטאַטן. פאַר־ניכטעט אין עצבראַכן געווען א אידישער ישוב אין איין לאַנד, אין מעז געלאָפן, וואוהין די אויגן האָבן געטראָגן — תמיד אָבער, אפילו אין די פינסטערסטע צייט־טען, האָט זיך נאָך געפונען א ווינקל, וואו־הין מען האָט געקאָנט אַנטלויפן, וואו מען האָט געקאָנט אויסגלייכן די ביינער און פאַרהיילן די וואונדן, וואו מען האָט אפילו, פאַר א צייט, ווייניקסטנס, פון דאָס ניי געקאָנט אויפבויען א ניי אידיש לעבן.

איז טאַקע דיר אידישע געשיכטע א גע־שיכטע פון וואַנדערונגען. פונם סאַמע אָנפאַנג ביזן היינטיקן טאָג, פון טויזנט אומגלייכן, טויזנטער חורבנות האָבן מיר זיך נעראַטעוועט דורך וואַנדערונגען און ניי לענדער. די מעגלאַכקייט אויסצוא־וואַנדערן איז נעווען אויסגערונגען וועגן טעל פאַר אַלע מעגלאַכע סכנות אַז דער פאָקס, וואָס יעדעס מאָל האָבן מיר נאָך נעפונען א מקום־מקלט אויף צו אַנט־לויפן, דאָס אַלעס האָט נעמאַכט, אַז די אידישע וואַנדערונגען זיינען אין דער אמת'ן דערגרייך דער שטאַרקסטער פאַק־טאָר אינם קאַמף פאַר אונזער זעלבסט־דערהאַלטונג.

נעווייס, דער זוכנדיקער אידישער גע־דאַנק האָט זיך קיינמאָל ניט אַריינגטירט אויף עמיגראַציעס ווי אויף א לייזונג פון דער אידישער פראַגע. באַוואוסטזיניק אָדער אומבאַוואוסטזיניק האָבן זיך אַלע אידישע האַפּענונגען תמיד געעוינן צו א רר־פונקט.

אַנהויבנדיק מיט יענע אַריענטאַציעס, וואָס האָבן געזוכט די לייזונג פונם אי־דישן פראַבלעם אין דער נאַציאָנאַל־קולטור רעלער זעלבסט פאַרלייקענונג, ביז צו יענע טעאָריעס, וואָס זוכן נאָך היינט די פאַרענטפערונג פונם אידישן פראַבלעם אָדער אין עקאָנאָמישער אומשיכטונג אין פאַרבינדונג מיט נאַצ. קולטורעלער אור־טאָנאָמיע, אָדער אויפן וועג פון דער רע־וואָלוציאָנערן סאָציאַליזם, וואו די ישועה זאָל קומען צוזאַמען מיט דער פאַרגיב־טונג פונם אַלטן סדר — שוין ניט צו דיידן פונם צוקונפט אויפן וואַנדער־שטעגן. אָבער דער פאַקט בלייבט פאַרט: אפילו אין דער צייט, וועלכע מיר האָבן שוי־ישר ניט פּראָקלאַמירט אַלס "תקופה פון דער דאָ־פעלטער פאַרווירקלאַכונג", אין דער צייט פון נאָך 1917, — דער ווען דער עקסטרעמסטער דאָקטרינען פונם מאָדערנעם אידישן נעדאַנק — דער ציוניזם פון איין זייט און דער אַנדער לוצאַנערער סאָציאַליזם פון דער אַנדע־רער — זיינען איבערגעגאַנגען פון טעאָ־ריע צו פאַרווירקלאַכונג, אויך דאַן נאָך פאַקטע, וואָלט פאַראַלעל מיט דער אפי־ציעלער מלוכה'שער סאַניירונג פון דער אי־דישער לאַנע אין רוסלאַנד, געווען פאַר־נעקומען א צווייטע "סאַניירונג" אין דער נעשטאַלט פון א גוואַלטיקער אויסוואַר־דערונג?

* * *

מיר האַלטן בכן לעת עתה נאָך זייר־ער ווייט פון יענער צייט, ווען דאָס אי־דישע פאָלק, וועט זיך ניט מער נויטיקן אין קיין וואַנדער שטעקן. אָבער, די לאַנע איז אַזאַ, אַז פאַר מיליאָנען מזרח־אייראָפּייאישע אידן איז דאָס פּראָבלעם פון אויסוואַנדערונג נאָך קיינמאָל ניט נע־ווען אַזוי ברענענדיק ווי איצט. ווען ניט דער פאַקט, וואָס אַלע ביז איצטיקע אייני־וואַנדערונגס לענדער האָבן פאַרקלאַפּט זייערע טויערן, וואָלט איצט די וועלט נעשטאַנען פאַר א אידישער מאַסנוואַנדע־רונג, וואָס האָט ניט קיין גלייכן אין דער פאַראַנענענהייט.

און אָט דאָ הויבט זיך אָן די שפּאַנ־נייע טראַגעדיע: דאָס ערשטע מאָל אין אונזער לאַנגער נעשיכטע איז דאָס אי־דישע פאָלק פּלוצלונג אויפגעקעשטעלט גע־וואָרן פאַר דעם דערשיטערנדיקן פאַקט, אַז די מעגלאַכקייט אויסצואוואַנדערן אין נייע לענדער — דאָס דאָזיקע מיטל, וואָס האָט אונז אַזוי אָפט אָפּגראַטעוועט פון אונטערגאַנג און וואָס איז זיכער נעווען צווישן די וויכטיקסטע פאַקטאָרן, וואָס האָלטן ביז היינט אויף דער נע־שיכטלאַכער אויבערפלאַך — אָט די מעג־לאַכקייט איז מיט אַמאָל פאַרשוואונדן גע־וואָרן.

מיט דער ליקווידירונג פון דער אידי־שער וואַנדערונג, וואָס קומט ניט ווי א רעזולטאַט פון איינענער אינערער אַנט־וויקלונג, נאָר ווי א מורא'דיקער קלאַפּ פון דרויסן, טרעט די אידישע געשיכטע אריין אין א תקופה פון א גורל־שווערן איבערברוך. דאָס אידישע פאָלק האָט צו דער אַלטע דאַגות איז צונעקומען א נייע צרה; מיר זיינען אריין אין א תקופה פון נייע שאַרפע נויטן.

וואָס קאָן זיין דער געשיכטלאַכער זין פונם דאָזיקן אומדערוואַרטעטן אומגליק? שווער צו זאָגן צי די געשיכטע האָט בכלל א זין, און נאָך ווייניקער באַרעכטיקט וואָלט געווען די השערה, אַז די ליקווידי־רונג פון דער אידישער וואַנדערונג שטעלט מיט זיך פאַר א געשיכטלאַכע כוונה — תחילה אין דער ריכטונג פונם אידישן פּראָבלעם. איז דאָך דער עמיגראַציע ענ־ין אין זיין איצטיקער נעשאַטלט פאַקטיש א רעזולטאַט פון די פּאָליטישע און עקאָ־נאָמישע קאָנוואָלסיעס ערב דעם אונ־טערגאַנג פון א צעפּוילטן וועלט־סדר און דירט דאָך דאָס דאָזיקע פּראָבלעם אין אַלגעמיין אין די אידישע וויריקלאַכ־קייט, אַן איינגאַרטיקע דערשיינונג אין דעם צייטלעכן — וועלכער האָט נעוויס אַן אייגענאַרטיקע געשיכטע פון דער אידישער אַרבעטער אין ארץ־ישראל.

מען דאַרף אָבער אין דער אַלגעמיין אין דער אידישער געשיכטע אונטערשיידן צוויי אַרט־ן אַרבעטער באַוועגונג אין ארץ־ישראל: אַן אַרבעטער באַוועגונג אין ארץ־ישראל פון דער אַרבעטער לענדער, אומעטום האָט די אַרבעטער באַוועגונג צו טאָן מיט א שוין פאַראַנענער אַר־ן בעטערשאַפט. מיט א שוין עקזיסטירנדיקן קלאַס. אַנדערש איז אָבער די לאַנע אין ארץ־ישראל. אויף דאָ עקזיסטירט שוין צו די אַלטע דאַגות איז צונעקומען א נייע צרה: מיר זיינען אַריין אין א תקופה פון נייע שאַרפע נויטן.

וואָס קאָן זיין דער געשיכטלאַכער זין פונם דאָזיקן אומדערוואַרטעטן אומגליק? שווער צו זאָגן צי די געשיכטע האָט בכלל א זין, און נאָך ווייניקער באַרעכטיקט וואָלט געווען די השערה, אַז די ליקווידי־רונג פון דער אידישער וואַנדערונג שטעלט מיט זיך פאַר א געשיכטלאַכע כוונה — תחילה אין דער ריכטונג פונם אידישן פּראָבלעם. איז דאָך דער עמיגראַציע ענ־ין אין זיין איצטיקער נעשאַטלט פאַקטיש א רעזולטאַט פון די פּאָליטישע און עקאָ־נאָמישע קאָנוואָלסיעס ערב דעם אונ־טערגאַנג פון א צעפּוילטן וועלט־סדר און דירט דאָך דאָס דאָזיקע פּראָבלעם אין אַלגעמיין אין די אידישע וויריקלאַכ־קייט, אַן איינגאַרטיקע דערשיינונג אין דעם צייטלעכן — וועלכער האָט נעוויס אַן אייגענאַרטיקע געשיכטע פון דער אידישער אַרבעטער אין ארץ־ישראל.

עס דאַרף זיך געהאַנדלט ווערן דעם עצם קיום פון א אידישן אַרבעטער קלאַס אין ארץ־ישראל און די 25 יאָר אַרבעטער באַוועגונג אין ארץ־ישראל זיינען געווען יאָרן פון אויסאַויפהערלאַכן קאַמף און גרויסע, אומעמענשלאַכע אָנשטרענגונגען, וועלכע האָבן געהאַט איין עיקר ציל: דאָס איינוואָרצלען אידישע אַרבעט אין לאַנד, שאַפן אַן אַרבעטס־באַזע, פּעסטיקן און פאַרברייטערן זי, כדי זי זאָל קענען אויפנעמען נאָך אידישע אַרבעט־טער.

אין דעם דאָזיקן עקשנות'דיקן קאַמף זיינען די אידישע אַרבעטער געווען טיף דורכגעדרונגען מיט באַוואוסטזיין, אַז דער קאַמף, וועלכן זיי פירן פאַר די איני־טערעסן פון דער אידישער אַרבעט, איז גלייכצייטיק דער קאַמף פאַר'ן ציוניזם, און אַז דער אידישער אַרבעטער קלאַס האָט באַפיגלט די אידישע אַרבעטער באַוועגונג און זי געשטאַרקט אין די שווע־רע פּרוב טעג.

די געמיינזאַמע באַדינגונגען פונ'ם אַר־בעטער לעבן און קאַמף, די געמיינזאַמע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע צילן און באַ־ווערטן דאָס באַוואוסטזיין פון די גרויסע היסטאָרישע אויפגאַבן, וועלכע ליגן אויף דעם אידישן אַרבעטער קלאַס אין ארץ־ישראל — אָט דאָס אַלץ האָט געבאַרן אַן געשטאַרקט אין דער אַרבעטערשאַפט א שטרעבונג צו פאַראייניקונג, כדי צו שאַ־פן א קאָנסאָלידירטן גרויסן כוח, וועל־כער זאָל זיין פעאיק צו פאַרווירקלאַכן די גרויסע היסטאָרישע שליחות פונ'ם אי־דישן אַרבעטער אין ארץ־ישראל.

אָט די פאַראייניקונגס טענדענץ נייט דורך ווי א רויטער שנור די געשיכטע פון אידישן אַרבעטער צבור אין לאַנד, די גרינדונג פון דער "אחדות העבודה" (אַנ־הויב 1919), פון דער "הסתדרות העוב־דים" (סוף 1920), פון דער "מפלגת פּר־עלי ארץ־ישראל" (1929) — זיינען עטאַ־פּען פון איין און דעם זעלבן אַנטוויקלונגס פּראָצעס, פון איין און דער זעלבער טענ־דענץ צו אחוד און קאָנסאָלידאַציע.

אין דער הסתדרות איז אָט די אחור־שטרעבונג פאַרקערפּערט געוואָרן אין א נאַטיוויטייטנדער מאַס, הגם ניט אין יענער מאַקסימאַלער פאָרם, ווי עס האָט געפאָרערט א באַדייטנדער טייל אַרבע־טער, וועלכע האָבן געשטרעבט, אַז אַלע אַן אַ־ו־יס־נ־אַ־ם ענינים פון דעם אַרבעטער קלאַס, אויף די פּאָליטישע בתר־כם, זאָלן אַיבערגיין צו דער קאָמפּעטענץ פון דער הסתדרות. אויף דעם גרינדונגס צוזאַמענפאַר פון דער הסתדרות (כ"ר — כ"ח כסלו תרפ"א) אין באַשלאָסן געווען, אַז מיר זאָלן זיך אויף לאַנג קאָנען דער־לויבן ניט צו טרעזן דעם טיפערן זין, וואָס דער דאָזיקער ענין האָט ספּעציעל פאַר אונז איידן.

אין משך פון די לעצטע פאַר דורות האָט דער אידישער געראַנק געזוכט א פּראַקטישע לייזונג פאַרן אידישן פראַב־לעם. פון אַלע טעאָריעס און שפּעקולאַציי־עס האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַר פּראַקטיש און אָקטועל בלויז צוויי וועגן: עקאָנאָמי־שער אַרבעטער פון'ם אידישן לעבן אין די אַלטע היימען פון דער אויפבוי פון א אַי־דישער היים אין ארץ־ישראל. האָבן מיר אָבער ביז איצט אויף די ביידע געביטן אין אַ־ין אַזאַ פעלקער אין אויס־נאַם.

אָבער דער פאַקט, וואָס די פאַרניכטע־טע וואַנדערונגס פרייהייט שנייט זיך אויפן טראַגישעסטן אופן אַריין דוקא אין דעם אידישן קערפּער און וואָס פאַר אונז נעמט עס אָן די באַדייטונג פון א היס־טאָרישן אומגליק — אָט דער פאַקט טראָגט אין זיך א צו שטאַרקע וואַרנונג, אַז מיר זאָלן זיך אויף לאַנג קאָנען דער־לויבן ניט צו טרעזן דעם טיפערן זין, וואָס דער דאָזיקער ענין האָט ספּעציעל פאַר אונז איידן.

אין דער דיסקוסירט איידער געטאָן פראַקטי־שע אַרבעט און — ווי עס ווייזט זיך אויס — אין דאָס מעגלאַך געווען א דאַנק דעם, וואָס בעת די תלמידי חכ־מים האָבן זיך מתווכח געווען און אַרומ־טערגאַנג, רעטונג איז מעגלאַך נאָר דורך אַנטשלאָסענעם, מסירות נפש'דיקן קאַמף.

ווייסן מיר ווענן א צעוואַרן, אַז ער האָט אין אַזעלכע סיטואַציעס תמיד דערגרייכט די געהאַפטע רעזולטאַטן. ווען אויך אין אָנדער מאָל, אַז איר שריט און טו אייך נעהיס, אַז איר זאָלט זיין אומצופרייך — איך בין אַז אַט דעם געטרייען אַן אָבער נעם פריינט האָט איר אָבער שטיקל צייט געפונען פאַר זי בערעיס, איר האָט זיך געפילט פאַנגענענער, אַרומגערינגלט מיט בערעבנהייט, איר האָט זיך פרייי, און איר האָט מן הסכם אַז אייער אָטם געטרייער אייך אַפּלאָזן פאַר א קורץ אַז איר זאָלט זיך פילן פריי.

ווי דערציילט מיין באַקאַ־איז גוט, אָבער זוג, זוג, זוג

עס קומט אויס מאַרגע, פאַקט, אַז צופיל מער ווי א פּראָפעסיאָנעלע אַיבערגעבנהייט, אַגב זי איז מען גלויבט אין דער ערסטע פריינט. דאָך איז עס ניט אַבער מענש מוז לעבן צו אַן, נאָר זיין נאַטור, כאָטש ווערט מיט דער צייט צוגע־לאַנגיש געערדט, אָבער אַבער מענש מוז לעבן אַן, נאָר זיין נאַטור, ניט אונטערדעם פון כלל. אָבער צו צייט, מוז ער האָבן א געוויסן הייס, אום צו קאָנען אויסדר־נע אינערלאַכע געפיל אין דאָס אַלע, אַז מיר דאָך מאַכן א אַט דאָס זעלבע וועגן כלל. כ־ד־ר ראַט געבער און פירער, ווייזן א וועג, אַז פירן, אַז אַנדר־ווי דאָרף לעבן, אָבער צו צייט טאָר מען ניט אַנשטרע־נאָר מען מוז געבן די מאַ־מאַס פרייהייט.

איך האָב ערשט געלעזן אַ אינטערעסאַנטן אַרטיקל, זי נעשריבן, וועלכער ווייזט אַ ראַסשיבן, זיך אייזינצוטראַכ־צוקונפטיקער עקאָנאָמישער אַמעריקאַנער אידישן יונ־געזאַמען, אין דער אַרטיקל מענשלעך, אויף בין אַזוי אין אַמת געט־נענט.

אָבער ביז וואַנען איז דע־ווייזן דעם וועג אַז אין די לעצטע צ־מיר, אַז אין די לעצטע מ־האָב איך קיין אַיין בלאַט נאָר ניט בעפונען, אין וועג זיין אַיין אַמעריקאַנער יונגע, אַמעריקאַנער אידישער אַמעריקאַנער יונגע, קיין בין, קאָנפערענץ אַן, א. ווו. וואָו אימיצער זאָל ניט מאַ־קונג, וועגן דער טרויעריק־אַמעריקאַנער אידישער יונ־נענט, אין ווידער יתנגע, — אין ווידער זוג, — ווייסט צופיל ווערט צוגעגעבן?

איך מוז ווידער איבער־ווערטער — איך בין דאָ נ־נעם אין אומטרייוישאַפט־אַנערקענ די בעטרייע אינ־פון אָט יעניקע וועלכע אי־מיט דם לעבן פון דעם אַ־בכלל, און דאָס אידישע

ניסל ראָזנבלאַט

מיר דריקן אויס אַן־סטען מיטגעפיל צו־אין קינדער אין זיי־פאַרלוסט. מיר ווינשן־מען געטרייסט צו ווערן אַ־איינזאַמען אין אַ־לעבן. מיר ווינשן־פון קיין צער ניט ווייס.

ליידיס אקזיל
מאונט כרמל

שמואל טעפּעל
(פּוילן)

מיר דריקן אויס אַן־סטען מיטגעפיל צו־אין קינדער אין זיי־פאַרלוסט. מיר ווינשן־מען געטרייסט צו ווערן אַ־איינזאַמען אין אַ־לעבן